ПРАДМОВА

Кожная гаворка, нягледзячы на колькасць яе носьбітаў, з'яўляецца унікальнай, непаўторнай і вартая таго, каб быць захаванай і перададзенай нашчадкам.

Гаворка жыхароў вёскі Рубель Столінскага раёна таксама вызначаецца своеасаблівасцю гучання, адметнасцю слоўнікавага складу, багатай сінанімікай, выразнай эмацыянальна-экспрэсіўнай афарбоўкай, што дапамагае перадаць у розных жыццёвых сітуацыях найтанчэйшыя нюансы пачуццяў вяскоўцаў, дакладна ахарактарызаваць з'явы навакольнай рэчаіснасці, паводзіны, учынкі, знешні выгляд чалавека.

Лексічны і фразеалагічны фонд гаворкі рубельцаў, як і іншых мясцовых гаворак, прыкметна абнаўляецца, папаўняецца. Але, на жаль, пры гэтым страчваюцца некаторыя адметныя моўныя адзінкі: яны незваротна знікаюць разам са сваімі носьбітамі, становяцца рэдкаўжывальнымі, часам замяняюцца рускамоўнымі эквівалентамі.

Гэты слоўнік – спроба захаваць адметны пласт рубельскай лексікі, зберагчы фразеалагізмы, што выўляюць назіральнасць, дасціпнасць, мудрасць вяскоўцаў.

У слоўнік уключаны лексемы, якія не ўваходзяць у склад унармаванай мовы (*боўнацца, доўнаць, нетрончацца, оддзяніць, осырыць*) ці прыкметна адрозніваюцца сваім гучаннем ад літаратурных адпаведнікаў (*браскаць – бразгаць; бытто – быццам; зарэ – зараз; курчэня – кураня; мэтушацца – мітусіцца; порэйпаны – парэпаны; рострыбушыць – расцерушыць; скіргітаць – скрыгатаць; чэплея – чапяла*). Значэнне некаторых слоў не супадае з аналагічнымі моўнымі адзінкамі, зафіксаванымі ў лексікаграфічных нарматыўных даведніках (*гранка – баразна, батарэйка – ліхтарык, жыроўка – лямпачка для кішэннага ліхтарыка, ладзіцца – мірыцца, тумак – недарэка*). Па-за межамі дыялектнага слоўніка засталіся лексемы, якія актыўна выкарыстоўваюцца ў маўленні рубельцаў і кваліфікуюцца ў тлумачальным слоўніку беларускай мовы як размоўныя, напрыклад: *нядошлы, пушыць, трасучка, хамула, шманаць, шмаровоз і інш.* Кожны, хто цікавіцца родным словам, зверне ўвагу на тое, што многія моўныя адзінкі рубельскай гаворкі ўступаюць у сінанімічныя адносіны, вызначаюцца семантычнай ёмістасцю.

Некаторыя лексічныя адзінкі, змешчаныя ў слоўніку, характарызуюцца нізкай частотнасцю ўжывання ці ўвогуле ўспрымаюцца як устарэлыя: *запірэнька, крайка, налёднік, прыніца, пешня, корытаж, рэзка і інш.*

Значэнне кожнай моўнай адзінкі раскрываецца ў ілюстрацыі, дзе адначасова выяўляюцца асаблівасці маўлення рубельцаў. Калі лексема

мнагазначная, то ілюструецца толькі тое яе значэнне, якое не ўласціве для ўнармаванай беларускай мовы: *выбіць – адмераць; вызубрыць – насварыцца; покрышка – накідка на падушку; багач – вогнішча, агонь; сілос – вінегрэт, позбіваць – скасіць.*

У слоўніку змешчаны фразеалагізмы, якія шырока выкарыстоўваюцца ў рубельскай гаворцы. Некаторыя з іх да гэтага часу не ўключаны ў фразеаграфічныя даведнікі, напрыклад: *быць у бывалцах, вывэрнуць кожуха, з гуздром понесці, іці на козыр, капорэ вонэ, накінуць чмуту, узяць на цыліндры і інш.*

Усе рэестравыя моўныя адзінкі размешчаны ў алфавітным парадку і надрукаваны тлустым шрыфтам. Акрамя літары *ё*, кожная націскная галосная ў іх акцэнталагічна выдзелена адпаведным значком.

У слоўнік уключаны 940 лексічных адзінак і 195 фразеалагізмаў.

УМОЎНЫЯ СКАРАЧЭННІ

абразл. – *абразлівае*
аг. – *агульны назоўнік*
безасаб. – *безасабовы*
выкл. – *выклічнік*
груб. – *грубае*
дзеясл. – *дзеяслоў*
дзіц. – *дзіцячае*
ж. – *жаночы род*
жарт. – *жартаўлівае*
заг. – *загадны лад дзеяслова*
займ. – *займеннік*
зак. – *закончанае трыванне*
зб. – *зборны назоўнік*
звар. – *зваротак*
злуч. – *злучнік*
іран. – *іранічнае*
лаянк. – *лаянкавае*
лічэбн. – *лічэбнік*
м. – *мужчынскі род*
мн. – *множны лік*
н. – *ніякі род*
неадабр. – *неадабральнае*
незадав. – *незадавальняючае*
незак. – *незакончанае трыванне*
нескл. *нескланяльнае*
пабочн. – *пабочнае*
пагардл. – *пагардлівае*
перан. – *пераноснае значэнне*
прым. – *прыметнік*
прыназ. – *прыназоўнік*
прысл. – *прыслоўе*
прэдык. – *прэдыкатыў*
усеч. – *усечаны*
устар. – *устарэлае*
ф. – *форма*
часц. – *часціца*
экспр. – *экспрэсіўнае*